

7/4815

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/564/867
Konu : Yazılı soru önergesi

11/02/2009

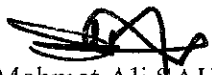
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

- İlgi: a) Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı ifadeli, 22/10/2008 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-8378 sayılı yazı,
b) 11/11/2008 tarihli ve 2435/3390 sayılı yazı,
c) 22/12/2008 tarihli ve 2935/4091 sayılı yazı.

İlgi (a) yazınız ekinde alınan, Diyarbakır Milletvekili Aysel Tuğluk tarafından Bakanlığımıza yöneltip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/4815 Esas No.lu soru önergesine ilişkin cevaba esas teşkil edecek bilgilerin derlenebilmesi için ilgi (b) yazımızla ek süre istenilmiştir. Soru önergesine konu edilen hususlarda ilgili birimlerle yazışmaların devam ettiği ve Bakanlığımıza bilgi iletildiğinde ayrıca cevap verileceğinden bahisle Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99. maddesi uyarınca hazırlanan kısmî cevap örneği ilgi (c) yazımızla iki nüsha halinde gönderilmiştir.

7/4815 Esas No.lu soru önergesine, Bakanlığımıza iletilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan ek cevap örneği iki nüsha halinde ilişikte sunulmuştur

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Ali ŞAHİN
Bakan

EKLER:

- 1- Soru önergesi ek cevabı (2 adet)
2- Tablo (1 adet)

DAĞITIM:

Gereği:
TBMM Başkanlığına

Bilgi:
Başbakanlığa

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.03/563/866
Konu : Yazılı soru önergesi

11/02/2009

Sayın Aysel TUĞLUK
Diyarbakır Milletvekili
T.B.M.M.

Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/4815 Esas No.lu yazılı soru önergesine, 22/12/2008 tarihli ve 2933/4089 sayılı yazımızla ilgili birimlerden talep edilen bilgiler iletilindiğinde ayrıca cevap verileceği bildirilmiş olup, soru önergesiyle ilgili cevap aşağıda sunulmuştur.

1- A) Anayasanın;

1- "Cumhuriyetin nitelikleri" kenar başlıklı 2. maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.";

2- "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinde, "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.";

3- "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasında, "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."; üçüncü fıkrasında "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.";

4- "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin altıncı fıkrasında, "Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.";

B) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun;

1- "İşkence" kenar başlıklı 94. maddesinde,

"(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanması yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla, işlenmesi halinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmalî davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.";

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

2- "Neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence" kenar başlıklı 95. maddesinde,

"(1) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

b) Konuşmasında sürekli zorluğa,

c) Yüzünde sabit ize,

d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, yarı oranında artırılır.

(2) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(3) İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması halinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.";

3- "Eziyet" kenar başlıklı 96. maddesinde,

"(1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.";

C) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun;

1- "Yönetmelik" kenar başlıklı 99. maddesinde,

"(1) Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddî koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kurallar, yönetmelikte gösterilir.";

2- "İfade ve sorgunun tarzı" kenar başlıklı 147. maddesinde,

"(1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

a) Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.

b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.

c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

d) 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.

e) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.

f) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.

g) İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.

h) İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılır.

i) İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:

1. İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih.

2. İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği.

3. İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri.

4. Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı.

5. İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.";

3- "İfade alma ve sorguda yasak usuller" kenar başlıklı 148. maddesinde,

"(1) Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

(2) Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

(3) Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

(4) Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz.

(5) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.";

4- "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesinde,

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.";

5- "Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri" kenar başlıklı 161. maddesinde,

"(1) Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adlî kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adlî görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

(2) Adlî kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

(3) Cumhuriyet savcısı, adlî kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

(4) Diğer kamu görevlileri de, yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri, talep eden Cumhuriyet savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür.

(5) Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. Vali ve kaymakamlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır.

(6) Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâllerinde, bu Kanunun hükümleri uygulanmak koşuluyla, vali ve kaymakamların kişisel suçlarından dolayı haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması kaymakamların mensup oldukları il ve valilerin bulundukları ile en yakın il Cumhuriyet başsavcısına aittir. Bu suçlarda kovuşturma yapmaya, soruşturmanın yapıldığı yerin görevli mahkemesi yetkilidir.";

6- "Delillerin ortaya konulması ve reddi" kenar başlıklı 206. maddesinde,

"(1) Sanığın sorguya çekilmesinden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır. Ancak, sanığın tebligata rağmen mazeretsiz olarak gelmemesi sebebiyle sorgusunun yapılamamış olması, delillerin ortaya konulmasına engel olmaz. Ortaya konulan deliller, sonradan gelen sanığa bildirilir.

(2) Ortaya konulması istenilen bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunur:

- a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse.
- b) Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa.
- c) İstem, sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa.

(3) Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir.";

7- "Delilleri takdir yetkisi" kenar başlıklı 217. maddesinde,

"(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.";

8- "Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar" kenar başlıklı 230. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde,

"b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi.";

Ç) 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun, "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesinin son fıkrasında,

"765 sayılı Türk Ceza Kanununun 243 ve 245 inci maddeleri ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda bu Kanun hükümleri uygulanmaz.",

Hükümlerine yer verildiği, öte yandan Ülkemizin, Birleşmiş Milletlerin, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesini 3441 sayılı Kanun ile onayladığı ve anılan Kanunun 10/08/1988 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği malûmlardır.

II- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin;

1- "Sağlık kontrolü" kenar başlıklı 9. maddesinde,

"Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir.

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhâl hekim kontrolünden geçirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılır. Bu durumdaki kişilerden kronik bir rahatsızlığı olanların, istekleri hâlinde varsa kendi hekimi nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmeleri sağlanır.

Gözaltına alınan kişinin ifadesini alan veya soruşturmayı yürüten kolluk görevlisi ile bu kişiyi tıbbî muayeneye götüren kolluk görevlisinin farklı olması zorunludur. Ancak personel yetersizliği nedeniyle farklı kolluk görevlisinin bulunmaması hâlinde bu durum belgelendirilir.

Tıbbî muayene, kontrol ve tedavi, adli tıp kurumu veya resmî sağlık kuruluşlarınca yapılır.

Hekim raporu üç nüsha hâlinde düzenlenir. Kolluk görevlileri tarafından, hekim raporunu verecek birime, yakalananın nezarethaneye giriş raporu mu, yoksa çıkış raporu için mi getirildiği yazılı olarak bildirilir.

Yakalama veya nezarethaneye giriş raporunun bir nüshası raporu tanzim eden sağlık kuruluşunda saklanır, ikinci nüshası gözaltına alınana, üçüncü nüsha ise soruşturma dosyasına eklenmek üzere ilgili kolluk görevlisine verilir.

Gözaltı süresinin uzatılması veya yer değişikliği ya da nezarethaneden çıkış sırasında düzenlenen hekim raporlarından; bir nüshası sağlık kuruluşunda saklanır, iki nüshası ise raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca kapalı ve mühürlü bir zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına en seri şekilde gönderilir. Bunlardan bir nüshası Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltına alınanın kendisine veya vekiline verilir, bir nüshası ise soruşturma dosyasına eklenir. Bu raporların düzenlenmesinde ve Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 157 nci maddesinde belirtilen gizlilik kurallarına uyulur ve bu amaçla gerekli tedbirler ilgili sağlık kuruluşunca alınır.

Hekim muayene esnasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 94 üncü maddesinde belirtilen işkence, 95 inci maddesinde belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence ve 96 nci maddesinde belirtilen eziyet suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması hâlinde, keyfiyeti derhâl Cumhuriyet savcısına bildirir. Bu durumda Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 7 ve 8 inci maddesine göre işlem yapılır.

Hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak, hekim kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir. Bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafî de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabilir.

Kadının muayenesi, talebi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen kadın hekimin bulunmaması halinde, muayene sırasında hekim ile birlikte sağlık mesleği mensubu bir kadın personelin bulundurulmasına özen gösterilir.";

2- "Nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi" kenar başlıklı 26. maddesinde,

"Nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygunluğunu sağlamak amacı ile kolluk kuvvetlerinin yetkili birimleri tarafından denetleme yapılır.

Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Deftere kaydederler.

Yetkili ve görevli mercilerin mevzuatta öngörülen denetim yetkileri saklıdır.",
Hükümleri yer almaktadır.

III- A) Bilindiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi işkenceyi yasaklamış; savaş ya da diğer olağanüstü hâllerde bile bu hakla ilgili hiçbir tadilâta izin vermemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, birçok kararında 3. maddenin demokratik bir toplumun en temel değerlerinden birisi olduğunu vurgulamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi uyarınca devlet, hükümde yer verilen türden kötü muameleden kaçınma yükümlülüğü altındadır; ancak, hüküm yalnızca negatif bir kaçınma yükümlülüğü değil, aynı zamanda pozitif bir yükümlülük de içermektedir. Bu bakımdan devlet, otoritesi altında bulunan kişilerin yanı sıra üçüncü kişilerin de işkence ve kötü muameleye başvurmalarını önlemeye yönelik gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. maddesinde "Sözleşmeye taraf olan her devlet kendi yetki alanında bulunan herkese sözleşmede tanımlanan hak ve özgürlükleri sağlamakla yükümlüdür." düzenlemesine yer verilmek suretiyle, karşılıklılık esasına dayanmayan nesnel ve pozitif bir yükümlülük Sözleşmeye taraf devletlere yüklenmiştir. Hakların korunmasında birincil ve temel sorumluluk Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olan devletlere aittir.

Sözleşen devletlerin tümünde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, uluslararası hukuk çerçevesinde yasal yükümlülükler doğurur. Ulusal mevzuatla bir bütünleşme ve bu şekilde iç hukukun parçası haline gelme söz konusudur. Kısacası, sözleşen devletler yönünden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukuk sisteminin bir parçası olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak da ulusal mahkemeler ile tüm yetkili kamu makamları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini uygulamak zorundadır. Mahkemeler de dahil olmak üzere tüm ulusal makamlar, iç hukukun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleriyle çelişmesi halinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine öncelik tanımakla yükümlüdürler.

B) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda soruşturma evresinde yapılacak işlemler, bu işlemlerin yapılma süreci ve kamu davalarının açılma hal ve şartları ayrıntılı ve açık şekilde düzenlenmiştir. Soruşturma evresinin en etkili şekilde ve kısa sürede tamamlanabilmesi amacıyla Cumhuriyet savcılarının gerekli yetkiler verilmiştir. Cumhuriyet savcılarının istediği bilgi ve belgelerin zamanında gönderilmesinin sağlanması amacıyla yaptırımlar öngörülmüştür.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 161. maddesinin beşinci fıkrasında adliye ile ilgili görev ve işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile kolluk amir ve memurları hakkında doğrudan doğruya soruşturma yapılacağı hükme bağlanmıştır. Vali ve kaymakamlar hakkında 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu uyarınca hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulünün uygulanacağı belirtilmiştir.

İşkence veya diğer kötü muamele iddialarının söz konusu olduğu vakalarda, Cumhuriyet savcılarının; uzman kişilerden tıbbî muayene yapılmasını istemesi, olay yerinde keşif yapması ve ilgili bütün kişilerden delil toplamasına ilişkin olarak, Ceza Muhakemesi Kanununda bilirkişiliğe ve keşfe ilişkin hükümler bulunmaktadır. 01/06/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelikte de konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. 136 numaralı "Otopsi işlemlerinin yerine getirilmesi" konulu Bakanlığımız Genelgesinde de kişilerin tıbbî muayenesi ve olay yerinde usulüne uygun keşif yapılmak suretiyle tüm delillerin eksiksiz toplanması hususlarına vurgu yapılmıştır.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

C) Gözaltına alınan kişilerin tıbbî muayenelerinin tam, bağımsız ve tarafsız bir şekilde yapılmasını sağlamaya dönük olarak, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren "Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği"nin "Sağlık kontrolü" kenar başlıklı 9. maddesi ile, yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumunun belirleneceği; gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumunun hekim raporu ile tespit edileceği; hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması, ancak hekimin kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını belgelemek suretiyle isteyebilmesi; bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafinin de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabileceği hususları açıkça düzenlenmiştir.

D) Bakanlığımızca, 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılan genelgelerin yerine, yapılan değerlendirme sonucu güncellenen ve ihtiyaç duyulan konularda yenileri hazırlanan 47 genelgenin 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi sağlanmıştır.

Bunlar arasında, Ülkemizin uluslararası alanda zor durumda kalmaması, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan "insan haklarına saygılı" olmanın gereğinin yerine getirilebilmesi bakımından aşağıda belirtilen önemli genelgeler çıkarılmıştır.

a) Kamu davasının temelini teşkil eden soruşturmaların usulüne uygun bir şekilde, etkin, verimli ve eksiksiz yapılmasının sağlanabilmesi, Ülkemizin uluslararası alanda haksız eleştirilere maruz kalmasının önlenmesi için, başta ağır cezalı suçlar olmak üzere, özel kanunlarda soruşturmanın bizzat Cumhuriyet savcıları tarafından yapılmasını öngören suçlar ile zorunluluk bulunmadığı takdirde, önemli olaylara ilişkin diğer hazırlık soruşturmalarının da kolluk kuvvetlerine bırakılmayarak bizzat Cumhuriyet savcıları tarafından yapılması konularını düzenleyen (2) numaralı "Soruşturmaların yürütülmesi, soruşturma evrakının düzenlenmesinde ve tamamlanmasında dikkat edilecek hususlar" konulu Genelgede, soruşturmaların zamanasımına uğramadan sonuçlandırılması konusunda özel gayret sarfedilmesi, süratli ve çabuk bir şekilde bitirilmesi; iddianamelerin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170. maddesinde öngörüldüğü şekilde hazırlanarak iddianamenin, maddede belirtilen hususları içermemesi sebebiyle iadesine sebebiyet verilmemesi;

b) (3) numaralı "Yakalama, gözaltına alma ve ifade alma mevzuatının uygulanması ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi" konulu Genelgede, kişi özgürlüğünün sağlanıp, korunması ve keyfi olarak yakalanmanın önlenmesi kapsamında Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları tarafından adli görevlerinin gereği olarak nezarethanelerin, varsa ifade alma odalarının, gözaltına alınan kişilerin durumlarının, gözaltına alınma sebep ve sürelerinin, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemlerinin denetlenmesi, yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için gerekli tedbirlerin süratle alınması ve kusuru görülen yetkililer hakkında gerekli işlemlerin yapılması;

c) (4) numaralı "Soruşturmalarda insan hakları ihlallerine yol açılmaması" konulu Genelgede, suç işlendiğinin herhangi bir şekilde öğrenilmesi üzerine zaman geçirilmeksizin soruşturma başlatılması, delillerin tespit edilerek muhafaza altına alınması, gerektiğinde olay yerinin güvenliğinin sağlanması suretiyle, delillerin kaybolmasını ve bozulmasını önleyici tedbirler alınarak olay yerine derhal gidilmesi, olay yerinin incelenmesi ile keşif yapılmak suretiyle ileri sürülen iddialarla karşılaştırılmasının yapılması, olay yerinin fotoğraflarının veya görüntülerinin soruşturmayı aydınlatacak şekilde tespit ettirilmesi, ayrıca yapılan işlemlerin ayrıntılı olarak tutanağa geçirilmesi, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması gibi soruşturma işlemlerinin usul ve kanun hükümlerine göre geciktirilmeksizin yerine getirilmesi,

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

olayla ilgili olan şüpheli, tanık, müşteki ve mağdur ifadelerinin eksiksiz bir şekilde ve usulüne uygun olarak kaydedilmesi; Ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve bu konulardaki ilgili hukukî düzenlemelerin dikkatle uygulanması; yürütülen soruşturmaların sağlıklı ve sür'atli bir şekilde sonuçlandırılması ile insan hakları ihlâllerinin önlenmesi bakımından üstün gayretin esirgenmemesi, soruşturmanın sonucunun ilgililere usul ve kanun hükümleri doğrultusunda bildirilmesi; Ülkemizin, insan hakları ihlâlleri dolayısıyla maddî ve manevî zararlara uğramasının önüne geçilmesi ve uluslararası alanda saygınlığının zedelenmesinin önlenmesi;

ç) (8) numaralı "İşkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin olarak yapılan soruşturmalar" konulu Genelgede, Anayasa, Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, ilgili kanun hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları da dikkate alınarak, işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin soruşturmaların, kolluk kuvvetlerine bırakılmayarak bizzat Cumhuriyet başsavcısı ya da görevlendireceği bir Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi; suç failleri hakkında kanunî gereğinin takdir ve ifasıyla, adaletin bir an önce gerçekleştirilmesinin temin edilerek, insan haklarının korunmasının sağlanması yanında işkence ve kötü muamele iddialarının etkili ve yeterli bir şekilde soruşturulması;

d) (22) numaralı "Faili meçhul olay ve cinayetler" konulu Genelgede, soruşturmaların tam ve etkin bir şekilde yapılması suretiyle zamanaşımı süresi sonuna kadar çaba ve gayret sarfedilerek fail ya da failerin bulunmasına yönelik çalışmaların titizlikle yapılması; soruşturmaların kısa sürede sonuçlandırılmalarını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunanlarla, bunun sonucunda soruşturmaların zamanaşımına uğramasına sebebiyet verenler hakkında usul ve kanun hükümleri dairesinde gerekli yasal işlemin zaman geçirilmeksizin ve ivedilikle yapılması;

Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesi istenilmiştir.

IV- Son yıllarda adalet sistemimizde yapılan reform niteliğinde köklü değişiklikler bağlamında başta 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun olmak üzere bir çok kanunla insan hak ve hürriyetlerine uygun, çağdaş ve modern düzenlemeler getirilmiştir. Kanunî düzenlemelerin yanı sıra ceza infaz kurumlarının fiziksel şartlarının iyileştirilmesi için de bir çok yeni proje hayata geçirilmiştir. Yapısal ve yasal düzenlemelerin tamamlayıcısı olarak tüzük, yönetmelik ve genelgeler çıkarılmıştır. Bu çerçevede, mevzuat alanındaki boşluğun giderilerek kurumların bütün faaliyetlerinin standart hâle getirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çerçevede; F tipi yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarımız da dahil olmak üzere bütün kurumlarımızın faaliyet ve işlemleri aşağıdaki şekilde denetlenmektedir.

a) İdarî Denetim: Adalet Bakanlığı müfettişleri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü kontrolörleri ve diğer görevlileri tarafından yerine getirilen denetimdir. Ayrıca, il ve ilçe insan haklarını inceleme komisyonları da ceza infaz kurumlarımızı denetleyebilmektedir.

b) Adli Denetim: İnfaz hâkimliği ve itiraz hâlinde ağır ceza mahkemesince yapılan denetim.

c) Sivil Toplum Denetimi: Sivil toplum örgütleri üyelerinden oluşan izleme kurullarınca yapılan denetimdir.

d) Parlemonto Denetimi: Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılan denetimdir.

e) Uluslararası Denetim: Avrupa İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi gereğince Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi ceza infaz kurumlarımızı denetleyebilmektedir.

Bunların dışında Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülen yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında ceza infaz kurumlarında eğitim-öğretim, sosyal-kültürel ve psiko-sosyal faaliyetlerin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla Standartlar Sistemine geçilmiştir.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Standartlar Sistemi; ceza infaz kurumlarındaki eğitim ve iyileştirme çalışmalarının her kurum için nitelik ve sayısal olarak belirlenen esaslar çerçevesinde yapılmasını ve verimlilik esasına göre not verilerek takibini ifade etmektedir. Bu şekilde, F tipi yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen sohbet dâhil her türlü etkinliğin takibi, denetimi, geliştirilmesi ve varsa aksaklıklarının giderilmesi için gerekli izleme sistemi oluşturulmuştur.

Sağlanan bu olumlu gelişmeye rağmen kurumlarımızda mevzuatın yeni olmasından kaynaklanan farklı uygulamalar olabilmektedir. Bununla birlikte, işkence ve kötü muamale iddiaları ciddi şekilde takip edilmektedir. Somut olarak hangi kurumda, kime karşı, ne zaman, hangi kanun dışı işlemin yapıldığı bildirildiği takdirde gerekli incelemenin neticesinde yasal yünden gereğine tevessül edilmektedir.

V- 1992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 20. maddesi uyarınca Bakanlığımız Eğitim Dairesi Başkanlığının hâkim, savcı ve adalet personelinin eğitim faaliyetlerini koordine etme görevi bulunmaktadır. Bu kapsamda, soru önergesinde ifade edilen, işkence iddialarının etkin takibine yönelik olarak yargı çalışanları için yoğun eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesi sonrasında yapılan eğitimlere ilâveten, İstanbul Protokolü Eğitimi Projesi de uygulanmaya başlanmıştır.

2,7 milyon Avro tutarındaki söz konusu Projeye, 1500 hâkim ve Cumhuriyet savcısı ile 4000 hekimin İstanbul Protokolü konusunda eğitilmesi ve Protokolle ilgili olarak uygulama rehberleri ve eğitim metaryalleri hazırlanması öngörülmüştür. Bakanlığımız, bu Proje çerçevesinde Sağlık Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Türk Tabipleri Birliği ve Uluslararası İşkence Mağdurları Rehabilitasyon Konseyi (IRCT) ile işbirliği yapmaktadır.

2009 yılı Kasım ayında tamamlanması öngörülen Proje çerçevesinde, işkenceyle mücadele konusunda, hâkim ve savcılar ve adli tıp uzmanı olmayan hekimlerin bilgilendirilmesi ve bu sahada rol alan ilgili kamu görevlilerinin daha etkin mücadele etmeleri hedeflenmektedir. Projenin tamamlanmasını müteakip işkenceyle mücadele konusunda ihtiyaç duyulacak diğer eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine devam edilecektir.

VI- Bakanlığımız Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 133 ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılığı nezdinde mülhakat adliyelerini de kapsar şekilde oluşturduğu istatistik bilgi ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Ali ŞAHİN
Bakan

YIL	CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI SORUŞTURMA AŞAMASI						MAHKEME AŞAMASI				Görevi yaptırmamak için direnme suçundan açılan soruşturma sayısı (TCK m.265)		Kesinleşen Mah. kar.say. (TCK m.265)	Kesinleşen Beraat kararı sayısı (TCK m.265)	Görevi yaptırmamak için direnme suçlarından açılan davalarda; yargılandığı dönemde tutuklu olan kişi sayısı	
	Kamu görevlisi hakkında başlatılan işkence soruşturması sayısı (m.94)		Kamu görevlisi hakkında başlatılan neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış işkence soruşturması sayısı (m.95)		Kov. yer olmadığına dair karar sayısı		Kesinleşen Mahkeme kararı sayısı		Kesinleşen Beraat kararı sayısı							
	Derdest	Dava açılan	Derdest	Dava açılan	Madde 94	Madde 95	Madde 94	Madde 95	Madde 94	Madde 95	Derdest	Dava açılan				
	2006	113	79	9	7	199	4	12	0	29	5	270	2668	347	273	117
2007	122	38	16	3	169	4	6	0	26	2	745	3700	475	306	226	96
2008	83	18	5	4	61	2	3	0	3	2	757	1123	167	110	30	28
TOPLAM	318	135	30	14	429	10	21	0	58	9	1772	7491	989	689	373	170